

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПОЛТАВСЬКА ДЕРЖАВНА АГРАРНА АКАДЕМІЯ**

СЕРГІЄНКО ВОЛОДИМИР ІВАНОВИЧ

УДК 330.322 : 338.432

**РОЗВИТОК І РЕГУЛЮВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ
У АГРАРНІЙ СФЕРІ**

Спеціальність 08.00.03 – економіка та управління національним господарством

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Полтава – 2021

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана у Полтавській державній аграрній академії
Міністерства освіти і науки України

Науковий керівник: доктор економічних наук, доцент
Зоря Олексій Петрович,
Полтавська державна аграрна академія,
професор кафедри фінансів,
банківської справи та страхування.

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор
Мармуль Лариса Олександрівна,
ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький
державний педагогічний університет
імені Григорія Сковороди»,
професор кафедри економіки;

кандидат економічних наук, доцент
Калініченко Сергій Миколайович,
Харківський національний технічний університет
сільського господарства імені Петра Василенка,
доцент кафедри організації виробництва,
бізнесу та менеджменту.

Захист відбудеться «13» травня 2021 року о 14⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 44.887.01 у Полтавській державній аграрній академії за адресою: 36003, м. Полтава, вул. Сковороди, 1/3, навчальний корпус 4, конференц зал, к. 417.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Полтавської державної аграрної академії за адресою: 36003, м. Полтава, вул. Сковороди, 1/3, навчальний корпус 2.

Автореферат розісланий «12» квітня 2021 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

В. І. Аранчій

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Інвестиції відіграють важливу роль у розвитку національного господарства країни і від них, в першу чергу, залежить забезпечення економічного зростання та підвищення рівня добробуту населення. Інвестиційний процес у будь-якій економічній системі є ключовим фактором економічного розвитку, а його функціональна роль у структурі суспільного відтворення полягає в трансформації вільних фінансових ресурсів в оновлення й удосконалення базових факторів виробництва та забезпечення на цій основі сталого зростання валового внутрішнього продукту.

У сучасних умовах розвитку економіки, глобалізаційних процесів та економічної інтеграції, посилення конкуренції на ринках, інвестиційний процес в аграрній сфері набуває важливого значення. Вирішення проблем аграрної сфери тісно пов'язане з розвитком інвестиційних процесів, здатним забезпечити стійке підвищення продуктивності праці, ефективності й конкурентоспроможності аграрного виробництва. Роль і значення інвестицій у функціонуванні та розвитку аграрної сфери вказують на необхідність вдосконалення прийомів і механізмів регулювання інвестиційних процесів.

Теоретико-методологічні та прикладні аспекти розвитку й регулювання інвестиційних процесів у аграрній сфері досліджувались і висвітлені у роботах багатьох вітчизняних вчених. Значний внесок у розгляд цього питання зробили: В. Андрійчук, В. Аранчій, В. Борисова, І. Вініченко, А. Гайдуцький, В. Геєць, Ю. Губені, О. Гудзь, Б. Данилишин, М. Дем'яненко, О. Зоря, М. Зось-Кіор, С. Калініченко, М. Кісіль, І. Ксьонжик, Ю. Лупенко, П. Макаренко, М. Малік, В. Маргасова, Л. Мармуль, І. Назаренко, О. Олійник, В. Плаксієнко, М. Пугачов, П. Пуцентейло, В. Россоха, Н. Рунчева, П. Саблук, І. Свиноус, А. Стельмащук, С. Терещенко, О. Томілін, О. Ульянченко, Л. Худолій, А. Чупіс, О. Шпикуляк, І. Яців та інші.

Незважаючи на значну кількість досліджень, які стосуються розвитку інвестиційних процесів, багато питань, пов'язаних з їх управлінням і регулюванням у аграрній сфері, обґрунтуванням пріоритетних напрямів, можливостей та механізмів системної активізації залишаються не до кінця вивченими, а ряд положень носить дискусійний характер. Теоретико-методичні й практичні проблеми, пов'язані з розвитком і регулюванням інвестиційних процесів у аграрній сфері визначили актуальність теми та вибір напряму дисертаційного дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота виконана у відповідності до тематики науково-дослідної роботи Полтавської державної аграрної академії: «Теоретико-методологічні і практичні засади ринкового розвитку, прогнозування макроекономічного планування і державного регулювання в системі управління економікою, підприємницькій, соціально-економічній діяльності на рівні галузі сільського господарства та сільських територій» (номер державної реєстрації 0117U003096); «Концепція інвестиційного й фінансово-кредитного забезпечення техніко-технологічного оновлення і розвитку аграрного

виробництва як складової продовольчої та економічної безпеки» (номер державної реєстрації 0120U105469). Внесок автора полягає у розробці напрямів розвитку та регулювання інвестиційних процесів у аграрній сфері.

Мета і завдання дослідження. Мета дисертаційної роботи полягає в розробці й обґрунтуванні теоретико-методичних та прикладних засад розвитку та регулювання інвестиційних процесів у аграрній сфері. Для досягнення поставленої мети були визначені та вирішувалися наступні *завдання*:

- узагальнити економічну сутність, необхідність і значення інвестицій, інвестиційної діяльності та інвестиційних процесів у аграрній сфері;
- систематизувати теоретико-методичні підходи до управління інвестиційними процесами в аграрній сфері;
- розробити концептуальні засади формування економічного механізму регулювання інвестиційних процесів у аграрній сфері;
- проаналізувати стан розвитку інвестиційних процесів у аграрній сфері;
- обґрунтувати пріоритетні напрями, можливості та механізми системної активізації інвестиційних процесів у аграрній сфері;
- розробити покрокову модель моніторингу інвестиційного потенціалу аграрної сфери;
- сформувати організаційно-економічний механізм управління екологічно орієнтованими інвестиціями в аграрній сфері.

Об'єктом дослідження є процеси розвитку і регулювання інвестиційної діяльності в аграрній сфері.

Предмет дослідження – сукупність теоретичних, методичних і практичних аспектів розвитку й регулювання інвестиційних процесів у аграрній сфері.

Методи дослідження. В якості наукового інструментарію під час виконання дисертаційного дослідження використовувались наступні прийоми та методи: абстрактно-логічний (для здійснення теоретичних узагальнень та формулювання висновків щодо розвитку та регулювання інвестиційних процесів), монографічний (для проведення ретроспективного аналізу та визначення тенденцій розвитку і напрямів регулювання інвестиційних процесів у аграрній сфері), статистичні методи (для оцінки стану інвестиційної діяльності та регуляторної політики держави в досліджуваній галузі), системно-структурний (для розробки організаційно-економічного механізму комплексного обґрунтування екологічно орієнтованих інвестицій в аграрній сфері), екстраполяції (при прогнозуванні подальшого розвитку інвестиційних процесів та механізмів їх регулювання), розрахунково-конструктивний та експериментальний (для розробки заходів направлених на реалізацію стратегічних напрямів розвитку інвестиційних процесів у аграрній сфері та визначенні їх ефективності) тощо.

Інформаційною базою дослідження стали наукова і спеціальна література з економіки, агробізнесу та управління, відповідні законодавчі та нормативно-правові акти України, офіційні матеріали урядових організацій України, зведені статистичні дані Державної служби статистики України та Департаменту агропромислового розвитку Полтавської обласної державної

адміністрації, дані наукових установ НАН та НААН України, монографії та статті вітчизняних і зарубіжних авторів, статистичні дані окремих підприємств, матеріали періодичних видань, особисті дослідження автора.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у розробці й обґрунтуванні теоретичних і прикладних засад розвитку та регулювання інвестиційних процесів у аграрній сфері. До найважливіших результатів дисертаційного дослідження, що характеризують наукову новизну, належать:
вперше:

- запропоновано концепцію економічного механізму регулювання інвестиційних процесів в аграрній сфері, яка залежить від обраних цілей розвитку галузі та впливу чинників зовнішнього і внутрішнього середовища на інвестування умов розвитку її потенціалу, виявлення основних факторів, що сприяють або перешкоджають активізації інвестиційної діяльності в аграрній сфері та діють на об'єкт управління. Імплементация економічного механізму регулювання дозволяє забезпечити процедуру організації управління ефективністю та сформуванню методичний інструментарій, який її вимірює в залежності від типу розвитку інвестиційних процесів у аграрній сфері;

удосконалено:

- методичний підхід до порівняльної оцінки інвестиційного потенціалу галузей виробництва та переробки аграрної продукції, який на відміну від існуючих передбачає: використання експертного методу виявлення макроекономічних факторів, що впливають на інвестиційний потенціал; визначення їх вагових значень, які відображають ступінь цього впливу; розрахунок індивідуальних та інтегрального показників, що виражаються у відносних безрозмірних одиницях, порівнюються між собою в динаміці та з базисним періодом і служать одним із індикаторів інвестиційної привабливості агропромислового виробництва;

- організаційно-економічний механізм комплексного обґрунтування екологічно орієнтованих інвестицій в аграрній сфері, який на відміну від загальноприйнятих включає інструменти організаційного (систематизація техніко-економічних показників інвестиційних проектів, формування їх реєстру на основі інформаційних систем і баз даних, програмне забезпечення й автоматизацію процедур відбору) та економіко-правового характеру (надання державної підтримки, залучення інвестицій і стимулювання реалізації екологічно орієнтованих інвестиційних проектів за традиційними і екологічними критеріями, місце реалізації проекту з урахуванням ризиків екологічного та природно-антропогенного стану території). Його використання дає змогу узгоджувати цілі й інтереси учасників інвестиційного процесу та забезпечувати досягнення екологічних і економічних результатів;

набули подальшого розвитку:

- теоретичні положення розкриття особливостей інвестиційної діяльності в аграрній сфері у координатах «простір – час», в основі яких є категорії «інвестиції», «аграрна сфера», «інвестиційний проект», що дозволяє змістовно інтерпретувати складне поняття «інвестиційна діяльність», яке ґрунтується на системно-концептуальному підході, теоріях економічного

зростання, сталого розвитку та відтворення. Такий підхід розглядає інвестиційну діяльність як складову стратегії сталого розвитку держави, враховує специфіку інвестиційних процесів у аграрній сфері та формує стратегічні орієнтири її розвитку;

- положення щодо управління інвестиційними процесами в аграрній сфері в основі яких лежить системний підхід, що розглядає об'єкт управління як багатосторонню діяльність з інвестиційними ресурсами, яка збільшує їх цінність та призводить до певного результату. Використання цих положень дозволяє розвиватися інвестиційним процесам відповідно до класичних принципів системної еволюції та адаптовуватися до зміни зовнішніх і внутрішніх факторів, з урахуванням особливостей окремих елементів економічної системи;

- науково-методичні положення щодо формування механізму системної активізації інвестиційних процесів у аграрній сфері, який відображає взаємодію основних принципів, умов та інструментів розвитку інвестиційної діяльності з урахуванням впливу держави на ці процеси. Їх імплементація сприятиме стимулюванню інвестиційної діяльності господарюючих суб'єктів, ефективному використанню природно-ресурсного та експортного потенціалу, забезпечення збалансованості інвестиційних вкладень в інфраструктурні та виробничі галузі аграрної сфери;

- науково-прикладні аспекти забезпечення інвестиційними ресурсами відтворювального процесу в аграрній сфері шляхом використання покрокової моделі моніторингу її інвестиційного потенціалу. Застосування запропонованої моделі дозволить: здійснювати управління інвестиційним потенціалом за допомогою впливу на макроекономічні фактори, які формують його величину; контролювати ефективне використання інвестиційного потенціалу; своєчасно виявляти резерви його збільшення і забезпечувати аграрну сферу необхідними інвестиційними ресурсами.

Практичне значення одержаних результатів. Практичне значення дисертаційного дослідження полягає в тому, що його науково-теоретичні результати, практичні пропозиції, висновки й узагальнення формують наукову основу для вирішення проблеми розвитку та регулювання інвестиційних процесів у аграрній сфері. Розроблені здобувачем пропозиції щодо формування механізму регулювання інвестиційних процесів в аграрній сфері прийняті до впровадження та будуть використані в практичній діяльності Департаменту агропромислового розвитку Полтавської державної обласної адміністрації (довідка № 01-24/69 від 7.09.2020 року). Напрями розвитку інвестиційної діяльності в аграрній сфері на господарському рівні знайшли схвалення і прийняті до впровадження у ТОВ АК «Перше травня» Хорольського району (довідка № 37 від 28.09.2020 р.) та у СТОВ «Україна» Котелевського району (довідка № 77 від 14.09.2020 р.) Полтавської області. Основні результати дисертації використані професорсько-викладацьким складом Полтавської державної аграрної академії у процесі підготовки навчально-методичних комплексів та викладання дисциплін «Інвестування», «Методологія та організація наукових досліджень», «Інвестиційний

менеджмент», «Управління фінансовими ризиками», «Інвестиційно-інноваційний розвиток аграрного виробництва», «Інвестиційний аналіз», «Управління проектами», у науково-дослідній роботі та в ході написання курсових, наукових, кваліфікаційних і дипломних робіт (довідка № 01-11/123 від 21.12.2020 року).

Особистий внесок здобувача. Дисертаційна робота є самостійно виконаною та завершеною науковою працею. Всі основні положення та результати дослідження отримані та обґрунтовані автором особисто. Опубліковані наукові праці за темою дисертації містять положення, висновки та пропозиції, які сформульовані автором і відображають його внесок у теорію розвитку й регулювання інвестиційних процесів у аграрній сфері.

Апробація результатів дослідження. Основні положення, теоретичні висновки та практичні рекомендації дисертації доповідалися на: II-й, III-й та VII-й Всеукраїнських науково-практичних конференціях молодих вчених «Наукове забезпечення розвитку національної економіки: досягнення теорії та проблеми практики» (м. Полтава, 2015, 2016, 2020 рр.); Міжнародній науково-практичній конференції «Аграрна освіта та наука: досягнення, роль, фактори росту» (м. Біла Церква, 2020 р.); Всеукраїнській науково-практичній конференції «Формування новітньої парадигми управління публічними та приватними фінансами в Україні» (м. Херсон, 2020 р.); III-й Всеукраїнській науково-практичній конференції «Актуальні питання сучасної економічної науки» (м. Полтава, 2020 р.); Науково-практичній конференції за міжнародною участю «Інноваційні інструменти забезпечення інвестиційного та інфраструктурного розвитку об'єднаних територіальних громад» (м. Дніпро, 2020 рік).

Публікації. За матеріалами дисертаційного дослідження опубліковано 14 наукових праць, з яких 8 – одноосібних, 6 статей у наукових фахових виданнях України, 5 з яких включено до міжнародних наукометричних баз даних. У матеріалах конференцій та інших виданнях опубліковано 7 праць. Загальний обсяг публікацій складає 4,9 ум. друк. арк., з яких частка дисертанта – 2,8 ум. друк. арк.

Обсяг і структура дисертаційної роботи. Дисертація складається із анотації, вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Загальний обсяг дисертації складає 210 сторінок, з яких основний зміст викладений на 165 сторінках комп'ютерного тексту. Робота містить 25 таблиць, 33 рисунки та 5 додатків. Список використаних джерел із 189 найменувань, розміщено на 18 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У першому розділі «**Теоретичні основи розвитку та регулювання інвестиційних процесів у аграрній сфері**» узагальнено економічну сутність, необхідність і значення інвестицій, інвестиційної діяльності й інвестиційних процесів, систематизовано теоретико-методичні підходи до управління ними та розроблено концептуальні засади формування економічного механізму їх регулювання в аграрній сфері.

Інвестиційний процес в економіці будь-якого типу передбачає здійснення наступних перетворень: ресурси – вкладення – приріст капіталу – корисний ефект. Це реалізується в інвестиційній діяльності у певний часовий проміжок через встановлення цілей інвестування та механізми їх досягнення. При цьому, під цілями розуміється обґрунтування оптимальних обсягів і пропорцій інвестиційних вкладень в галузі й сфери економіки. Економічні механізми являють собою той інвестиційний інститут, за допомогою якого формуються зазначені обсяги і пропорції. Виходячи з цього, для інвестиційного процесу характерний дуалізм функцій, оскільки, з одного боку, інвестиції служать засобом формування оптимальних пропорцій суспільного відтворення і є компонентом інвестиційної діяльності, а з іншого, вони створюють інститут формування оптимальних пропорцій суспільного розвитку і є елементом умов їх реалізації.

У економічній літературі поняття «інвестиційна діяльність» має неоднозначне трактування та часто носить дискусійний характер. З урахуванням узагальнення сутнісних характеристик поняття «інвестиції» і теоретичних підходів до дослідження інвестиційної діяльності нами виділено чотири основних теоретичних підходи, які розкривають особливості інвестиційної діяльності в координатах «простір – час» з застосуванням таких базових категорій, як «інвестиції», «аграрна сфера», «інвестиційний проект».

В основі дисертаційного дослідження лежить системно-концептуальний підхід, який дозволяє розглядати інвестиційну діяльність як частину соціально-економічної системи, враховуючи особливості формування й реалізації інвестиційних проектів у аграрній сфері, досліджувати процес впливу проектів на систему управління інвестиційною діяльністю в економічному просторі, а також сформулювати стратегічні орієнтири інвестиційної діяльності в умовах сталого розвитку аграрного виробництва. Для досягнення цілей управління інвестиційними процесами потрібне сприятливе інвестиційне середовище, яке, в свою чергу, повинне підтримуватися сприятливим інвестиційним кліматом – сукупністю екологічних, соціальних, економічних, політичних і юридичних умов, що максимально сприяють інвестиційному процесу. При цьому, економічне зростання є засобом, а не метою, а соціальні і екологічні цінності набувають статусу імперативних.

Теоретико-методичні підходи до управління інвестиційними процесами мають бути направлені на розв'язання суперечностей у всіх структурних елементах аграрної сфери та повинні будуватися на виборі таких форм і засобів, які забезпечать узгодження економічних інтересів на всіх рівнях господарювання, збалансованість міжгалузевих зв'язків, а також узгодженість і ритмічність роботи всіх ланок аграрної сфери та націленість на кінцевий результат. Застосування системного підходу для аналізу і конструювання складної багаторівневої аграрної економіки є необхідною умовою підвищення рівня її керованості, а, отже, і зростання чутливості до інвестицій, інновацій, підвищення результативності інвестиційних процесів.

У даний час в аграрній сфері складається специфічний тип відтворення, який характеризується переважанням спрощених технологій та низьким

рівнем кредитоспроможності підприємств. У такій ситуації безпосередні виробники практично не в змозі самостійно змінити положення в інвестиційній сфері, оскільки основні резерви фінансового оздоровлення виробництва знаходяться за межами їх компетенцій і відповідальності. Дослідження різних теоретичних підходів до розвитку інвестиційних процесів у аграрній сфері дало можливість обґрунтувати концептуальні засади формування економічного механізму їх регулювання (рис. 1).

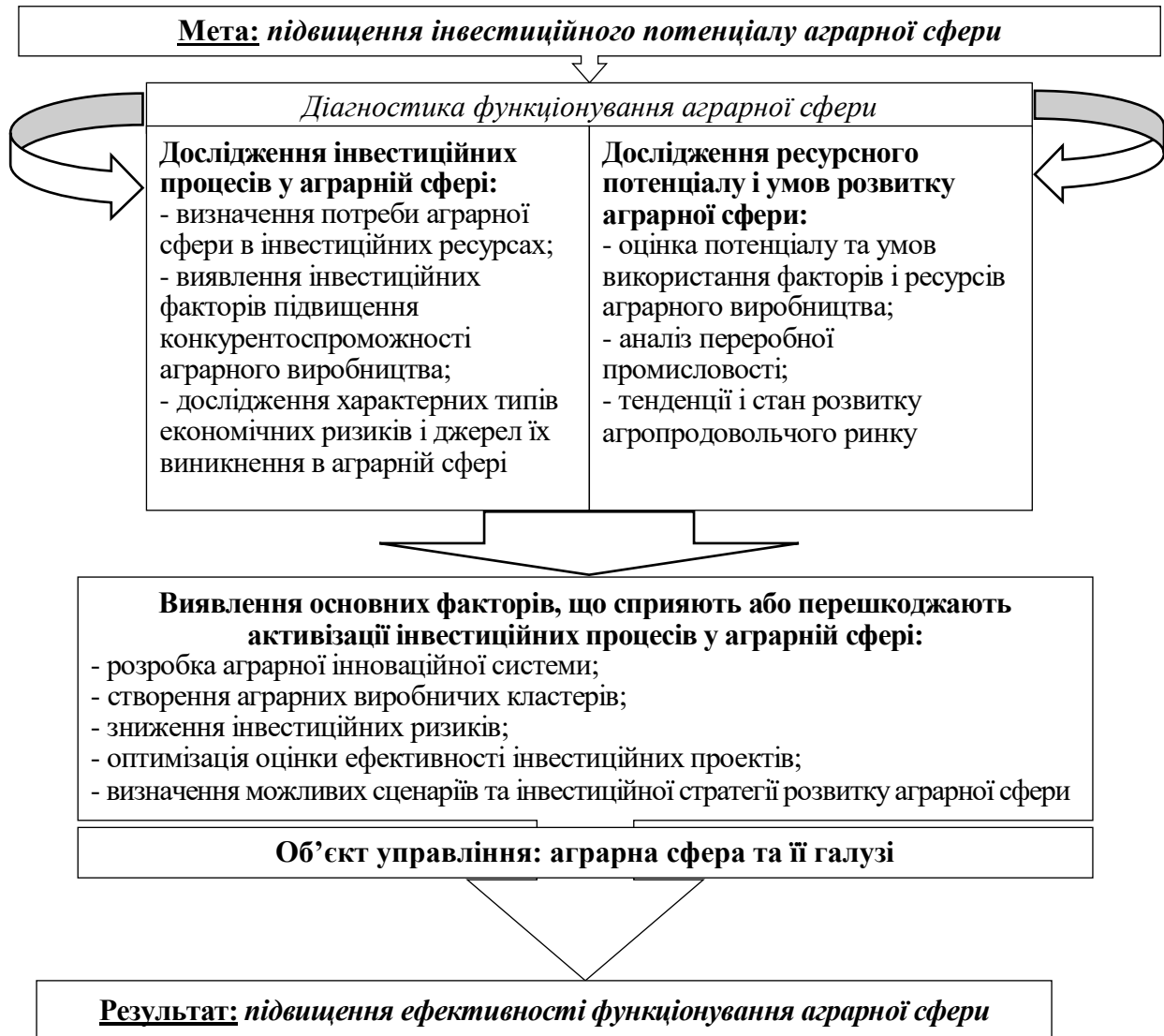

Рис. 1. Концептуальні засади формування економічного механізму регулювання інвестиційних процесів у аграрній сфері

У роботі визначено, що економічний механізм регулювання інвестиційних процесів у аграрній сфері – це система взаємодії між державними органами управління, галузями та підприємствами, що забезпечує залучення інвесторів в інтересах розширення і модернізації діючого або створення принципово нового виробництва з використанням інноваційних технологій і випуску нових видів продукції.

У другому розділі «Стан розвитку та регулювання інвестиційних процесів у аграрній сфері» проведено аналіз інвестиційних процесів у аграрній сфері, здійснено оцінку ефективності регуляторної політики держави

у галузі та апробовано методичні підходи до визначення і порівняльної оцінки інвестиційного потенціалу аграрної сфери.

Тривалий час для України важливим є питання активізації інвестицій у аграрну сферу, оскільки досить резонансною з економічної точки зору є ситуація, яка полягає у існуванні значної різниці між високим рівнем частки сільськогосподарської та продовольчої продукції у структурі ВВП й експорті країни та низьким відсотком у структурі капітальних і прямих інвестицій (табл. 1).

Таблиця 1

Динаміка питомої ваги аграрної сфери та інвестицій у галузь в структурі макроекономічних показників України, 2015-2019 рр.

Показники	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2019 р. до 2015 р. (+; -)
ВВП у фактичних цінах, млн. грн	1988544	2385367	2983882	3560596	3974564	1986020
Вартість виробництва продукції сільського, лісового та рибного господарства (валова додана вартість), млн. грн	239806	279701	303949	361173	358072	118266
у % до фактичної вартості ВВП	12,1	11,7	10,2	10,1	9,0	-3,1
Загальний обсяг експорту, млн. дол	38127,1	36361,7	43264,7	47335	50054,6	11927,5
Обсяг експорту сільськогосподарської та продовольчої продукції, млн. дол	14563,1	15281,8	17756,9	18611,8	22144,2	7581,1
у % до загальної вартості експорту	38,2	42,0	41,0	39,3	44,2	6,0
Вартість капітальних інвестицій, млн. грн	273116	359216	448462	578726	623979	350863
Вартість капітальних інвестицій у сільське, лісове та рибне господарство, млн. грн	30155	50484	64243	66104	59130	28975
у % до загальної вартості капітальних інвестицій	11,0	14,1	14,3	11,4	9,5	-1,5
Вартість прямих іноземних інвестицій, млн. дол	43371,4	37655,5	39144,0	32291,9	35809,6	-7561,8
Вартість прямих іноземних інвестицій у сільське, лісове та рибне господарство, млн. дол	500,6	500,1	621,9	560,9	542,1	41,5
у % до загальної вартості прямих іноземних інвестицій	1,2	1,3	1,6	1,7	1,5	0,3

За період з 2015-2019 рр. питома вага аграрної сфери у структурі макроекономічних показників мала тенденцію до зниження. Так, частка виробництва продукції сільського, лісового та рибного господарства у структурі ВВП (у фактичних цінах) зменшилася на 3,1 в. п. – із 12,1 % у 2015 р. до 9,0 % у 2019 р. У той же час, частка сільськогосподарської та продовольчої продукції у структурі експорту зросла на 6,0 в. п. – із 38,2 % у 2015 р. до 44,2 % у 2019 р., тоді як частка прямих іноземних інвестицій у сільське господарство у структурі загальної вартості зазначених інвестицій зросла лише на 0,3 в. п., а частка капітальних інвестицій – зменшилася на 1,5 %. Не дивлячись на зменшення частки капітальних інвестицій у сільське, лісове та рибне

господарство у їх загальній структурі із 11,0 % у 2015 р. до 9,5 % у 2019 р., абсолютна вартість останніх збільшилася на 28975 млн. грн (або на 96,1 %). Максимальна частка капітальних інвестицій у сільське, лісове та рибне господарство від їх загальної вартості протягом досліджуваного періоду спостерігалася у 2017 р. (14,3 %), при абсолютній їх величині 64243 млн. грн.

Проведені дослідження свідчать, що розвиток аграрної сфери відбувається переважно за рахунок внутрішніх ресурсів, оскільки іноземними інвесторами вкладено в сільське, лісове та рибне господарство за результатами 2019 р. лише 1,5 % від загального обсягу прямих іноземних інвестицій в економіку України. Максимальна частка прямих іноземних інвестицій у сільське, лісове та рибне господарство від їх загальної вартості протягом досліджуваного періоду спостерігалася у 2018 р. (1,7 %), при абсолютній їх вартості 560,9 млн. дол. Позитивним фактом є те, що не дивлячись на зменшення загальної вартості прямих іноземних інвестицій протягом 2015-2019 рр. на 7561,8 млн. дол (або на 17,4 %), їх вартість у сільське, лісове та рибне господарство збільшилася на 41,5 млн. дол (із 500,6 млн. дол до 542,1 млн. дол).

Результати проведеного дослідження дали можливість виявити наявність зв'язку між вартістю капітальних інвестицій у сільське господарство та вартістю виробництва продукції сільського, лісового та рибного господарства. Тобто, саме капітальні інвестиції мають найвищий ступінь тісноти зв'язку з виробництвом валової продукції аграрними підприємствами. Аналіз свідчить, що нарощення вартості виробництва продукції сільського господарства на 72,0 % залежить від капітальних інвестицій та на 28,0 % від інших факторів. Встановлено, що при цілковитій відсутності інвестицій (за умови автономного функціонування суб'єктів господарювання аграрної сфери без капіталовкладень), вартість виробництва продукції буде становити лише 145939,3 млн. грн, що 59,2 % менше фактичного значення цього показника у 2019 р.

При розробці інвестиційної політики важливе значення набуває оцінка інвестиційного потенціалу не тільки окремих підприємств, а взаємопов'язаних галузей виробництва та переробки аграрної продукції, що дозволяє обґрунтовано визначити пріоритетні напрями їх збалансованого розвитку. З цією метою нами запропоновано методичні підходи до визначення і порівняльної оцінки інвестиційного потенціалу окремих галузей аграрної сфери. На першому етапі на основі експертних оцінок виявлені специфічні макроекономічні фактори та показники, що їх характеризують, які відрізняються сталістю, впливають на рівень інвестиційного потенціалу і є прийнятними для всіх або більшої частини галузей аграрної сфери. На другому етапі здійснюється розрахунок рівня інвестиційного потенціалу кожної галузі, який визначається в умовних одиницях як сума часткових його значень за кожним із макроекономічних факторів за формулою:

$$III_{ij} = \sum_{i=1}^n (Q_{ij} \times d_i) \quad (1)$$

де, III_{ij} – інвестиційний потенціал i -тої галузі в j -тому році, од.; Q_{ij} – значення фактору, що впливає на інвестиційний потенціал, включеного до розрахунку для i -тої галузі в j -тому році; d_i – вагове значення фактору включеного у розрахунок інвестиційного потенціалу; n – число факторів.

У роботі проведені розрахунки часткових та інтегрального значень інвестиційного потенціалу галузей виробництва та переробки аграрної продукції (табл. 2).

Таблиця 2

Інтегральне значення інвестиційного потенціалу галузей виробництва та переробки аграрної продукції Полтавської області у 2015-2019 рр., ум. од.

Галузь	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.	Середнє значення	Розрахунковий інвестиційний потенціал за найкращими значеннями факторів за 2015-2019 рр.
Рослинництво	111,04	91,38	111,25	84,43	71,71	93,96	119,75
Тваринництво	80,77	112,71	83,02	97,32	71,56	89,08	118,95
М'ясопереробна промисловість	64,63	87,40	72,44	67,08	66,26	71,56	88,79
Молокопереробна промисловість	102,79	81,55	78,28	64,19	63,34	78,03	131,09
Борошномельно-круп'яна промисловість	51,00	69,25	89,49	85,22	60,33	71,06	103,08
Плодоовочева промисловість	77,87	99,85	84,38	75,62	70,46	81,64	97,34
Жироолійна промисловість	68,85	68,95	84,68	93,3	67,01	76,56	110,21

Домінуючими факторами у формуванні інтегрального значення інвестиційного потенціалу аналізованих галузей є: чистий прибуток підприємств; обсяг інвестицій; реалізована продукція та ціни на неї. Сукупний вплив даної групи факторів на значення інвестиційного потенціалу оцінюваних галузей становить 70-80 %. Найбільш високий рівень інвестиційного потенціалу (в середньому за 2015-2019 рр.) мають рослинництво і тваринництво (на 20-35 % вище, ніж галузі переробки), не дивлячись на те, що галузі переробної промисловості, як прийнято вважати, є більш інвестиційно привабливими, а ризики, пов'язані з переробкою сировини, нижчі, ніж в сільському господарстві. Проведене нами дослідження показує, що переробні галузі мають менші сукупні інвестиційні можливості через обмеженість сировинної бази, в результаті чого виробничі потужності переробних підприємств використовуються не у повному обсязі.

Інвестиційний потенціал змінюється та коливається в часі у зв'язку зі змінами обсягів виробництва і реалізації продукції, динамікою ринкової кон'юнктури. Потенційно найвищий його рівень може бути визначено за найкращими значеннями макроекономічних чинників за досліджуваний період. Так, у рослинництві й тваринництві він перевищує середнє фактичне значення на 21,5 % і 25,1 % відповідно; по молокопереробній промисловості – на 40,5 %; по борошномельно-круп'яній і жироолійній – на 31 %. Це свідчить про значні резерви підвищення сукупної здатності аграрної сфери до інвестиційної діяльності.

У третьому розділі «**Стратегічні напрями розвитку та удосконалення механізмів регулювання інвестиційних процесів у аграрній сфері**» обґрунтовано пріоритетні напрями, можливості та механізми системної активізації інвестиційних процесів у аграрній сфері, розроблено покрокову модель моніторингу інвестиційного потенціалу та сформовано організаційно-економічний механізм управління екологічно орієнтованими інвестиціями в аграрній сфері.

Найважливішим фактором розвитку інвестиційних процесів в аграрній сфері є активність державних органів влади у забезпеченні інвестиційної привабливості, як самої галузі, так і національної економіки в цілому. Чим вище інвестиційний потенціал аграрної сфери і чим менші ризики здійснення інвестиційної діяльності, тим вище інвестиційна привабливість та, як наслідок, вище інвестиційна активність в економіці. Управління інвестиційною привабливістю аграрної сфери передбачає цілеспрямований вплив органів державної влади на критерії, що підвищують надійність і ефективність інвестицій, забезпечення прозорості діяльності на всіх рівнях, протекціонізм по відношенню до ефективних інвесторів.

Активізація інвестиційних процесів у аграрній сфері є складним і найбільш дієвим механізмом стимулювання інвестиційної діяльності, що вимагає залучення внутрішніх і зовнішніх фінансових ресурсів, інвестиційної інфраструктури, в тому числі інституційної й фінансової, участі національних та іноземних інвесторів. Удосконалення механізму активізації інвестиційних процесів передбачає використання алгоритму взаємодії сукупності складових інвестиційного процесу в аграрній сфері від етапів і конкретних заходів до шляхів та способів реалізації цих заходів. Такий алгоритм розкриває складову частину механізму активізації інвестиційних процесів у аграрній сфері і включає в себе основні принципи, критерії та інструменти здійснення інвестиційної діяльності. Розгляд питань участі держави у розвитку інвестиційних процесів дозволило в узагальненому вигляді представити модель впливу держави на процеси системної активізації інвестиційної діяльності в аграрній сфері (рис. 2), яка наочно демонструє необхідність удосконалення інвестиційного процесу з урахуванням міжгалузевої взаємодії і впливу суб'єктів економічної діяльності на результативність аграрної економіки.

Формулюючи механізм комплексної активізації інвестиційних процесів в аграрній сфері національного господарства у роботі уточнено цілі його функціонування: 1) його застосування повинно забезпечити досягнення певних показників стану системи (обсяг і структура інвестиційних ресурсів); 2) він має забезпечити сталий та пропорційний розвиток аграрної сфери, тим самим сприяючи нарощуванню виробничо-економічного потенціалу галузі. Економічні інтереси учасників інвестиційних процесів різняться, проте не можна не відзначити єдиний вектор цілей щодо покращення фінансово-економічного стану підприємств аграрної сфери та поліпшення їх матеріально-технічної бази.

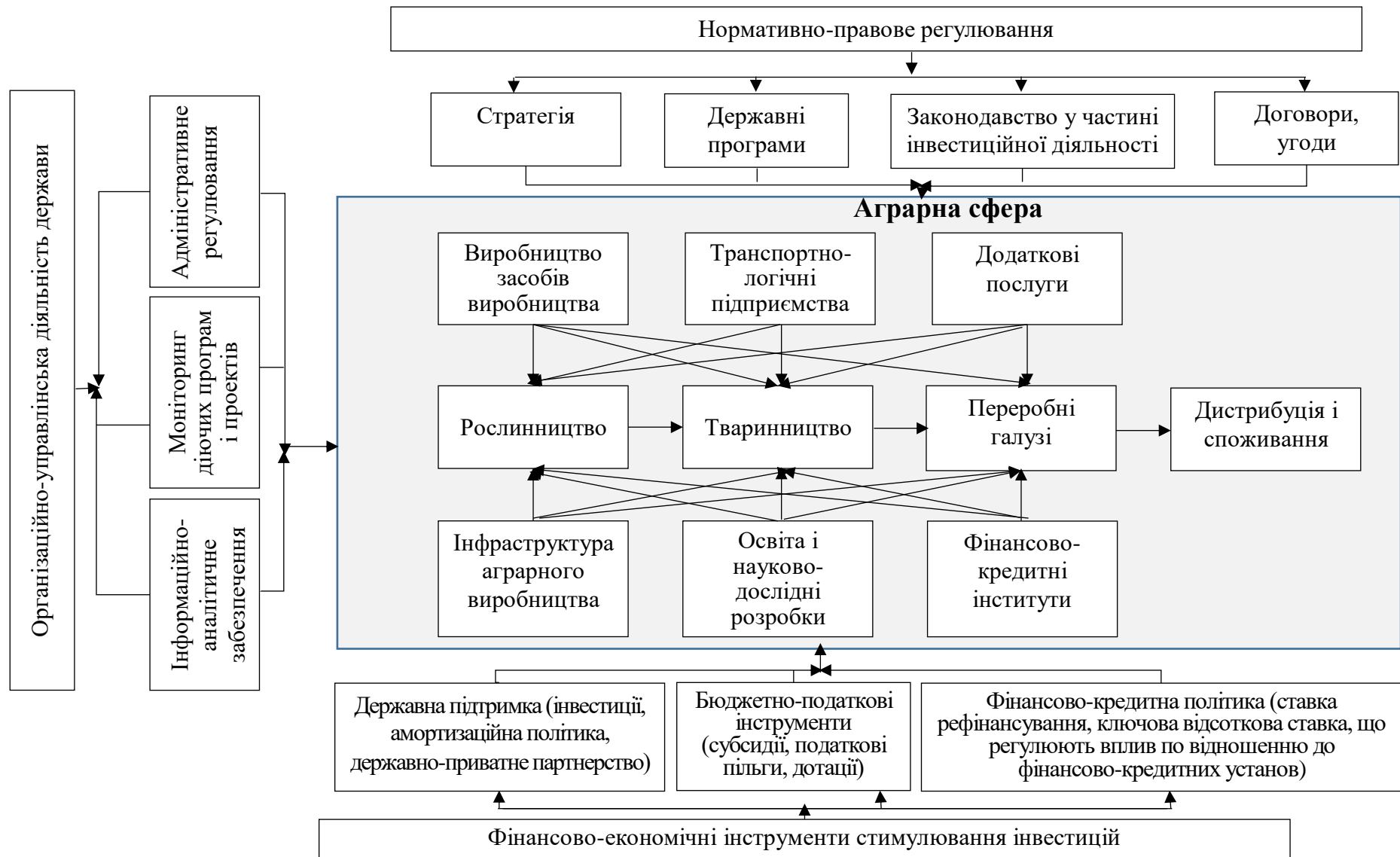

Рис. 2. Модель впливу держави на процеси системної активізації інвестиційної діяльності в аграрній сфері

Необхідність постійного забезпечення інвестиційними ресурсами відтворювального процесу в аграрній сфері зумовила розробку покрокової моделі моніторингу її інвестиційного потенціалу. Відмінною особливістю запропонованої моделі є можливість управління інвестиційним потенціалом за допомогою впливу на макроекономічні чинники, які визначають його величину. Дана модель включає: оцінку інвестиційного потенціалу аграрної сфери та її галузей; визначення потенційно можливого обсягу інвестицій і порівняння цього значення з необхідним для здійснення відтворювального процесу; оцінку факторів, що впливають на інвестиційний потенціал та виявлення резервів його зростання; постійний моніторинг інвестиційного потенціалу; формування доступної інформації про інвестиційний потенціал і її надання зацікавленим особам; розміщення інвестиційних ресурсів в галузях виробництва та переробки аграрної продукції. Застосування запропонованої моделі моніторингу дозволить контролювати ефективне використання інвестиційного потенціалу, своєчасно виявляти резерви його збільшення і забезпечувати аграрну сферу необхідними інвестиційними ресурсами.

Визначення та порівняльна оцінка інвестиційного потенціалу різних галузей аграрної сфери дозволяє: забезпечити селективний підхід при формуванні інвестиційної політики в інтересах комплексного і збалансованого розвитку всіх галузей аграрної сфери та формування конкурентних переваг товаровиробників; здійснювати заходи державної підтримки окремих галузей аграрної сфери для стимулювання більш повного використання їх інвестиційного потенціалу; більш обґрунтовано розробляти цільові продуктові програми, визначати пріоритетні напрями інвестиційної діяльності; використовувати інвестиційну привабливість аграрної сфери як індикатор ефективності інвестиційного процесу; керувати інвестиційним потенціалом шляхом впливу на макроекономічні чинники, що впливають на його величину. Визначення інвестиційних можливостей є відправною точкою будь-якої діяльності, пов'язаної з інвестиційним процесом, та є початковим етапом мобілізації інвестиційних ресурсів. Потенційні інвестори (приватні, державні, іноземні) зацікавлені в отриманні інформації про інвестиційні можливості, а її узагальнення має здійснюватися при розрахунку значення інвестиційного потенціалу та оцінці перспектив інвестиційного процесу.

Сучасний економічний розвиток аграрного виробництва супроводжується зростанням споживання природних ресурсів та забрудненням навколишнього середовища. У якості організаційних заходів вирішення цієї проблеми пропонується перехід на екологічно орієнтоване інвестування у великих агропромислових підприємствах, шляхом раціонального використання сільськогосподарських угідь на базі впровадження адаптивних систем землеробства, а також організація спеціалізованих екологічних підприємств малих форм господарювання та створення у великих підприємствах відокремлених підрозділів, що спеціалізуються на виробництві екологічно безпечної продукції. Подальша кооперація розширить можливості розвитку екологічного ринку в країні. Для цього необхідним є формування ефективної

системи управління процесом екологічно орієнтованого інвестування в аграрній сфері, що спирається на підтримку держави.

У роботі розроблено організаційно-економічний механізм комплексного обґрунтування екологічно орієнтованих інвестицій в аграрній сфері, який включає організаційні (систематизація техніко-економічних показників інвестиційних проектів, формування реєстру інвестиційних проектів на основі інформаційних систем і баз даних, програмного забезпечення та автоматизованих процедур відбору) та економіко-правові інструменти (надання державної підтримки, залучення інвестицій і стимулювання реалізації екологічно орієнтованих інвестиційних проектів у аграрній сфері із урахуванням місця реалізації проекту). Даний механізм є одним із елементів системи переходу до екологічного орієнтованого аграрного виробництва.

ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі знайшло вирішення важливе наукове завдання щодо розробки й обґрунтування теоретичних, методичних і прикладних засад розвитку та регулювання інвестиційних процесів у аграрній сфері. Результати дослідження дали змогу дійти таких основних висновків:

1. Узагальнення наукових підходів до дослідження інвестиційних процесів дозволило виділити основоположний теоретичний базис, заснований, на теоріях економічного зростання, сталого розвитку та відтворення, що створює логічну модель дослідження розвитку інвестиційних процесів у аграрній сфері. Відповідно до цього визначено, що інвестиційні процеси – це багатостороння діяльність учасників відтворювального процесу з нарощування капіталу, а саме інвестування – вкладення капіталу в об'єкти підприємницької та іншої діяльності з метою забезпечення розширеного відтворення і досягнення корисного ефекту з урахуванням обмеженості ресурсів. Інвестиційна діяльність – це система стратегічних дій, що передбачає якісні зміни в структурі економіки, включаючи оновлення технологічних основ всієї господарської системи й підвищення в ній частки інноваційної складової за рахунок залучення інвестицій у пріоритетні проекти та програми, спрямовані на підвищення інвестиційного потенціалу та конкурентоспроможності аграрного виробництва, а також отримання соціально-економічного ефекту в поточному і майбутньому періодах.

2. Управління інвестиційними процесами представляє собою обґрунтування цілей інвестування і створення економічних механізмів їх ефективної реалізації. На основі цього, підтверджено дуалізм функцій інвестиційного процесу в економіці, оскільки, з одного боку, інвестиції служать засобом формування оптимальних пропорцій суспільного відтворення та є елементом інвестиційної діяльності, а з іншого – створюють інститут формування оптимальних пропорцій суспільного розвитку і є компонентом умов їх реалізації. Використання системного підходу при управлінні інвестиційними процесами в аграрній сфері дозволяє їй функціонувати відповідно до класичних принципів системної еволюції, саморозвиватися, самоорганізовуватися й адаптовуватися до зміни зовнішнього і внутрішнього середовища, з урахуванням

як національних, так і галузевих особливостей окремих структурних елементів цілісної, інтегрованої економічної системи.

3. У результаті проведених досліджень розроблено концепцію економічного механізму регулювання інвестиційних процесів у аграрній сфері, основна мета якої полягає у відновленні й розвитку інвестиційного потенціалу для підвищення ефективності аграрного виробництва. Відповідно до запропонованої концепції, економічний механізм регулювання інвестиційних процесів у аграрній сфері включає в себе: діагностику функціонування аграрної сфери й агропродовольчого ринку; виявлення факторів, які сприяють системній активізації інвестиційних процесів; розробку аграрної інноваційної системи; зниження інвестиційних ризиків; оптимізацію системи прийняття управлінських рішень при оцінці ефективності інвестиційних проектів; обґрунтування елементів стратегії інвестиційних перетворень в аграрній сфері.

4. Аналіз статистичної інформації свідчить про недостатній рівень інвестування у розвиток аграрної сфери України, що є стримуючим фактором забезпечення більш швидких темпів росту як вартості виробництва продукції у структурі ВВП, так і частки сільськогосподарської та продовольчої продукції у структурі експорту. Це є наслідком недостатнього фінансування та недотримання відтворювальних процесів у рослинництві, тваринництві й суміжних з ними галузях. Встановлено, що навіть незначні інвестиції у сільське господарство мають відчутний мультиплікативний ефект на рівень макроекономічних показників розвитку національної економіки. На основі запропонованого методичного підходу проведено розрахунки часткових та інтегрального значень інвестиційного потенціалу галузей виробництва та переробки аграрної продукції, які свідчать, що рослинництво і тваринництво володіють більш високим (на 20-35 %) інвестиційним потенціалом, ніж галузі переробки. Домінуючими факторами (на 70-80 %), які впливають на рівень інтегрального показника інвестиційного потенціалу аналізованих галузей є: чистий прибуток підприємств; рівень інвестицій; обсяг реалізованої продукції та ціни на неї. Проведене порівняння середніх фактичних значень інвестиційного потенціалу з потенційно можливим свідчить про значні резерви підвищення сукупної здатності аграрної сфери до інвестиційної діяльності.

5. Основними напрямками системної активізації інвестиційних процесів у аграрній сфері є покращення їх інституційних передумов, що передбачає удосконалення державної інвестиційної політики, поліпшення інвестиційного клімату, всебічну підтримку державою малого й середнього підприємництва та інноваційної діяльності. Запропонований у роботі механізм системної активізації інвестиційних процесів складається з принципів, умов і інструментів, що дозволяє удосконалювати систему управління ними з урахуванням інноваційної складової, спрямованої на стимулювання інвестиційної діяльності суб'єктів господарювання в аграрній сфері.

6. З метою ефективного управління інвестиційними процесами в аграрній сфері розроблено покрокову модель моніторингу інвестиційного потенціалу, застосування якої дозволяє контролювати ефективно його використання, визначати можливі обсяги та напрями розміщення інвестиційних ресурсів. При

формуванні пріоритетних напрямів інвестиційної політики з метою фінансування суб'єктів агробізнесу з боку фінансово-кредитних установ і органів державної влади, рекомендується: використовувати порівняльну оцінку інвестиційного потенціалу, як індикатора інвестиційної привабливості аграрної сфери; проводити постійний моніторинг інвестиційного потенціалу, з метою визначення доцільності розміщення інвестиційних ресурсів і своєчасного виявлення зниження інвестиційної активності; постійно оцінювати зміни в динаміці інвестиційного потенціалу кожної галузі аграрної сфери для виявлення найбільш пріоритетних напрямів і можливостей здійснення перерозподілу інвестицій між ними; використовувати ретроспективний і перспективний аналіз запропонованої групи факторів для своєчасного виявлення їх негативного впливу на інвестиційний потенціал аграрної сфери; фінансово-кредитним установам оперативно здійснювати моніторинг інвестиційної привабливості суб'єктів господарювання в аграрній сфері, що значно знижує ризики кредитно-інвестиційної діяльності.

7. Формування ефективного організаційно-економічного механізму управління екологічно орієнтованими інвестиціями в аграрній сфері дозволить за допомогою поєднання важелів ринкового та державного регулювання збалансувати інтереси учасників господарського й інвестиційного процесів і досягти цільового еколого-економічного результату з мінімальними витратами ресурсів. Залучення інвестицій в екологічно орієнтовані проекти і програми має ґрунтуватися на посиленні екологічних аспектів інвестиційної політики, як складової частини стимулюючої підсистеми економічного механізму сталого розвитку аграрної сфери. Екологічні обмеження господарської діяльності мають стимулювати інвестиції у розвиток екологічно орієнтованого агробізнесу та вимагають певної інституційної перебудови законодавства.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті у наукових фахових виданнях України та у виданнях, включених до міжнародних наукометричних баз даних:

1. Сергієнко В. І. Теоретичні основи розвитку інвестиційних процесів у аграрній сфері. *Наукові праці Полтавської державної аграрної академії*. 2015. Вип. 1 (10). С. 321-325. [Наукове фахове видання].

2. Зоря О. П., **Сергієнко В. І.**, Зоря С. П. Теоретико-методологічні засади формування організаційно-економічного механізму комплексної активізації інвестиційних процесів в аграрній сфері. *Причорноморські економічні студії*. 2020. Вип. 56. С. 35-39. (Особистий внесок – обґрунтування ринкового й державного механізмів активізації інвестиційних процесів). [Наукове фахове видання]. [Міжнародна наукометрична база *Index Copernicus*].

3. Зоря О. П., Галінська Т. С., **Сергієнко В. І.** Теоретико-методологічні засади управління екологічно орієнтованими інвестиціями в аграрній сфері. *Причорноморські економічні студії*. 2020. Вип. 57. С. 36-41. (Особистий внесок – обґрунтовано необхідність екологічного інвестування). [Наукове фахове видання]. [Міжнародна наукометрична база *Index Copernicus*].

4. Сергієнко В. І. Шляхи підвищення інвестиційної привабливості аграрної сфери в умовах інституційних трансформацій. *Причорноморські економічні*

студії. 2020. Вип. 59, Ч. 1. С. 76-80. [Наукове фахове видання]. [Міжнародна наукометрична база *Index Copernicus*].

5. Сергієнко В. І. Використання системного підходу до управління інвестиційними процесами в аграрній сфері. *Інфраструктура ринку*. 2020. Вип. 50. С. 54-58. URL: http://www.market-infr.od.ua/journals/2020/50_2020_ukr/11.pdf. [Електронне наукове фахове видання]. [Міжнародна наукометрична база *Index Copernicus*].

6. Сергієнко В. І. Теоретико-методичні підходи до формування інвестиційної стратегії розвитку аграрної сфери. *Причорноморські економічні студії*. 2020. Вип. 60, Ч.1. С. 41-45. [Наукове фахове видання]. [Міжнародна наукометрична база *Index Copernicus*].

7. Oleksii Zoria, **Volodymyr Serhienko**. Theoretical and methodological principles of formation of investment and innovation strategy at the enterprise. *Three Seas Economic Journal*, Vol. 1, No. 3, 2020, pp. 35-39. (Особистий внесок – визначено сутність інвестиційно-інноваційної стратегії). [Міжнародна наукометрична база *Index Copernicus*].

Праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

8. Сергієнко В. І. Науково-методичне забезпечення управління інвестиційними процесами в аграрній сфері. *Наукове забезпечення розвитку національної економіки: досягнення теорії та проблеми практики : матеріали другої Всеукраїнської науково-практичної конференції молодих вчених*. Полтава, 2015. С. 140-141.

9. Сергієнко В. І. Концептуальні засади формування економічного механізму регулювання інвестиційних процесів. *Наукове забезпечення розвитку національної економіки : досягнення теорії та проблеми практики: матеріали третьої Всеукраїнської науково-практичної конференції молодих вчених*. Полтава, 2016. С. 163-164.

10. Сергієнко В. І. Роль держави у формуванні сприятливого інвестиційного клімату. *Формування новітньої парадигми управління публічними та приватними фінансами в Україні : збірник матеріалів I Всеукраїнської науково-практичної конференції*. Херсон : ХНТУ, 2020. С. 92-94.

11. Зоря О. П., **Сергієнко В. І.** Завдання державної інвестиційної політики в аграрній сфері. *Аграрна освіта та наука: досягнення, роль, фактори росту. Стратегічні пріоритети розвитку економіки, фінансів, обліку, підприємництва та торгівлі, публічного управління в Україні та світі : матеріали міжнародної науково-практичної конференції*. Біла Церква, 2020. С. 19-21. (Особистий внесок – визначено сутність інвестиційної політики держави).

12. Мауер Д. Р., **Сергієнко В. І.** Інвестиційна безпека держави та напрями її зміцнення. *Актуальні питання сучасної економічної науки : збірник матеріалів III Всеукраїнської науково-практичної конференції*. Полтава, 2020. С. 103-105. (Особистий внесок – обґрунтовано напрями зміцнення інвестиційної безпеки).

13. Зоря О. П., **Сергієнко В. І.**, Олійник Ю. Р. Напрями підвищення ефективності системних перетворень в аграрному виробництві у контексті поліпшення його інвестиційної привабливості. *Наукове забезпечення розвитку*

національної економіки: досягнення теорії та проблеми практики : матеріали VII Всеукраїнської науково-практичної конференції молодих вчених. Полтава, 2020. С. 75-77. (Особистий внесок – визначено сутність інвестиційної привабливості аграрного виробництва).

14. Сергієнко В. І. Інституційні засади взаємодії держави і приватного капіталу при залученні інвестицій в інноваційний розвиток аграрного виробництва в об'єднаних територіальних громадах. *Інноваційні інструменти забезпечення інвестиційного та інфраструктурного розвитку об'єднаних територіальних громад : матеріали науково-практичної конференції за міжнародною участю. Дніпро : ДРІДУ НАДУ, 2020. С. 264-266.*

АНОТАЦІЯ

Сергієнко В. І. Розвиток і регулювання інвестиційних процесів у аграрній сфері. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.03 – економіка та управління національним господарством. – Полтавська державна аграрна академія, м. Полтава, 2021.

Дисертаційна робота присвячена дослідженню й узагальненню теоретичних і методичних засад, розробці практичних рекомендацій щодо розвитку та регулювання інвестиційних процесів у аграрній сфері.

У дисертаційній роботі узагальнено економічну сутність, необхідність і значення інвестицій, інвестиційної діяльності й інвестиційних процесів, систематизовано теоретико-методичні підходи до управління ними та розроблено концептуальні засади формування економічного механізму регулювання інвестиційних процесів у аграрній сфері. Проведено аналіз інвестиційних процесів у аграрній сфері, здійснено оцінку ефективності регуляторної політики держави в галузі та апробовано методичні підходи до визначення і порівняльної оцінки інвестиційного потенціалу аграрної сфери. Визначено пріоритетні напрями, можливості та механізми системної активізації інвестиційних процесів у аграрній сфері, розроблено покрокову модель моніторингу інвестиційного потенціалу та сформовано організаційно-економічний механізм управління екологічно орієнтованими інвестиціями в аграрній сфері.

Ключові слова: інвестиційні процеси, розвиток, регулювання, аграрна сфера, управління, потенціал, ефективність, механізм, модель.

АННОТАЦИЯ

Сергиенко В. И. Развитие и регулирование инвестиционных процессов в аграрной сфере. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.03 – экономика и управление национальным хозяйством. – Полтавская государственная аграрная академия, г. Полтава, 2021.

Диссертационная работа посвящена исследованию и обобщению теоретических и методических основ, разработке практических рекомендаций по развитию и регулированию инвестиционных процессов в аграрной сфере.

В диссертационной работе проведено обобщение экономической сущности, необходимости и значения инвестиций, инвестиционной деятельности и инвестиционных процессов, систематизированы теоретико-методические подходы к управлению ними и разработаны концептуальные основы формирования экономического механизма регулирования инвестиционных процессов в аграрной сфере. Проведён анализ инвестиционных процессов в аграрной сфере, осуществлена оценка эффективности регуляторной политики государства в отрасли и апробированы методические подходы к определению и сравнительной оценке инвестиционного потенциала аграрной сферы. Определены приоритетные направления, возможности и механизмы системной активизации инвестиционных процессов в аграрной сфере, разработана пошаговая модель мониторинга инвестиционного потенциала и сформирован организационно-экономический механизм управления экологически ориентированными инвестициями в аграрной сфере.

Ключевые слова: инвестиционные процессы, развитие, регулирование, аграрная сфера, управление, потенциал, эффективность, механизм, модель.

ANNOTATION

Serhienko V. I. Development and regulation of investment processes in the agricultural sector. – Manuscript.

The thesis for the degree of candidate of economic sciences, specialty 08.00.03 – economics and management of the national economy. – Poltava State Agrarian Academy, Poltava, 2021.

The dissertation is devoted to research and generalization of theoretical and methodical bases, development of practical recommendations concerning development and regulation of investment processes in the agrarian sphere.

In the dissertation the economic essence, necessity and value of investments, investment activity and investment processes are generalized, theoretical and methodical approaches to their management are systematized and conceptual bases of formation of the economic mechanism of regulation of investment processes in agrarian sphere are developed. The concept of economic mechanism of regulation of investment processes in the agrarian sphere is offered, which depends on the chosen purposes of development of branch and influence of factors of external and internal environment on investment of conditions of its developed potential, identification of the basic factors management. The implementation of the economic mechanism of regulation allows to provide the procedure of organization of efficiency management and to form methodical tools which measure it depending on the type of development of investment processes;

The analysis of investment processes in the agricultural sphere is carried out, the efficiency of the state regulatory policy in the branch is estimated and the methodical approaches to definition and comparative estimation of investment potential of the agrarian sphere are tested. The analysis of statistical information shows an insufficient level of investment in the development of Ukraine's agricultural sector, which is a deterrent to faster growth rates of both the cost of production in GDP and the share of agricultural and food products in exports. It is established that even insignificant investments in agriculture have a significant multiplier effect on the level of

macroeconomic indicators of the national economy. The priority directions, possibilities and mechanisms of system activation of investment processes in the agrarian sphere are determined, the step-by-step model of monitoring of investment potential is developed and the organizational and economic mechanism of management of ecologically oriented investments in the agrarian sphere is formed.

It is established that the main directions of systemic intensification of investment processes in the agricultural sector are the improvement of their institutional prerequisites, which involves improving public investment policy, improving the investment climate, comprehensive state support for small and medium enterprises and innovation. The mechanism of system activation of investment processes proposed in the work consists of principles, conditions and tools, which allows to improve the system of their management taking into account the innovative component aimed at stimulating investment activity of economic entities in the agricultural sphere.

In order to effectively manage investment processes in the agricultural sector, a step-by-step model for monitoring investment potential has been developed, the application of which allows to control its effective use, determine possible volumes and directions of investment resources. When forming the priority directions of investment policy in order to finance agribusiness entities by financial and credit institutions and public authorities, it is recommended to: use a comparative assessment of investment potential as an indicator of investment attractiveness of the agricultural sector; to carry out constant monitoring of investment potential, in order to determine the feasibility of allocating investment resources and timely detection of declining investment activity; constantly assess changes in the dynamics of investment potential of each sector of the agricultural sector to identify the most priority areas and opportunities for redistribution of investment between them; use a retrospective and prospective analysis of the proposed group of factors to identify their negative impact on the investment potential of the agricultural sector; financial and credit institutions to promptly monitor the investment attractiveness of economic entities in the agricultural sector, which significantly reduces the risks of credit and investment activities.

The formation of an effective organizational and economic mechanism for managing environmentally oriented investments in the agricultural sector will allow combining the levers of market and state regulation to balance the interests of participants in economic and investment processes and achieve targeted environmental and economic results with minimal resource costs. Attracting investments in environmentally oriented projects and programs should be based on strengthening the environmental aspects of investment policy as part of the stimulating subsystem of the economic mechanism of sustainable development of the agricultural sector. Environmental restrictions on economic activity should stimulate investment in the development of environmentally friendly business and require some institutional restructuring of legislation to promote its sustainable development.

Keywords: investment processes, development, regulation, agricultural sphere, management, potential, efficiency, mechanism, model.

Підписано до друку 12.04.21 р. Замовлення № 24. Папір офсетний.
Друк різнографія. Формат 60x90/16. Ум. друк. арк. 0,9.
Гарнітура Times New Roman Cyr. Тираж 100.

Редакційно-видавничий відділ Полтавської державної аграрної академії.
Адреса: 36003, м. Полтава, вул. Сковороди, 1/3.